

VWG ARNHEM EO

ledenbijeenkomst 29-4-93

Jan Knijn

Om 20.15 uur verwelkomt Norbert Kwint 14 leden en de lezinghouder voor de avond: Marc van Rooenen. De opkomst is bescheiden, wat samen zal hangen met het zomerse weer.

Veldwaarnemingen

Tijdens een recente inventarisatie in de Lobberdense waarden werden negen Nachtegaalen en drie Buidelmezen geteld (Jan Knijn). Jos van de Leygraaf stelde in de Huissense waarden twaalf territoria van de Patrijs vast. Begin maart zag hij er ook circa 100 Goudplevieren. Boven park Rozendaal zag Wim van de Wardt een Bruine Kiekendief (♀) en boven Velp de eerste Gierwaluwen. Bij de laatste rivierentelling werden Rode Wouw, Beflijster en een grote groep (circa 800!) Kramsvogels genoteerd (Otto Holterman). In de Velperwaarden werden Dodaars en Tapuit gezien. Boven het Planken Wambuis een Zwarte Wouw. Het viel Ruud Schimmelpenning op dat bij Bijvank tussen de Vinken regelmatig groepjes Putters zaten. Tevens nestaanbouw van Appelvinken. Ten zuiden van Zevenaer kwam hij wel tot vier à vijf Buidelmezen. Henk Ruissen zag in de Loenermark veel Fluiters en Bonte Vliegenvangers. Thom Renssen vertelde dat de in de Lobberdense Waarden als standvogel optredende Wilde Zwaan samen met een Knobbelzwaan een nest bouwde. Op de Koningspley zag Marcel Bonder een Regenwulp, bij een telling in de Eendepoelse polder kwam hij op zeven Blauwborsten, verder stonden ook nog op z'n lijstje: Slechtvalk (Kandia), Kwartel (Oude Waal), Waterral (Velperbroek). Ook Jan Schoppers deed interessante waarnemingen: In de Ossewaard 4 Regenwulpen en een Rode Wouw, boven de Koningspley een Zwarte Wouw, een groepje Beflijsters bij het Openluchttheater en in park Sonsbeek een paartje Krooneend en een paartje Mandarijneend. Norbert Kwint zag op de laatste zondag nog een Klapekster op de Worth-Rhederheide en telde er 20 paar Roodborsttapuiten, ook zag hij er enkele Tapuiten.

Mededelingen

- De gebruikelijke Nachtzwaluw-excursie zal zijn op 25 juni.
- Het manuscript van de Avifauna is gereed en in handen van de KNNV. Het aantal pagina's kwam hoger uit dan begroot was. Hier is een oplossing voor gevonden door tekst over trekellingen er uit te lichten. Dit kan eventueel nader bewerkt en apart worden uitgegeven.
- De Symposiumdatum is verschoven, het wordt nu 30 september.

Rondvraag

Henk Ruissen coördineert de Gier- en Boerenzwaluweninventarisaties. Hij kan nog deelnemers gebruiken.

Lemmingen, steltlopers en poolvossen

Onder deze titel hield Marc van Rooenen na de pauze een lezing over z'n reis en verblijf in hoogarctisch-Siberië. Heel lang leek het een niet te bereiken ideaal om onderzoek te doen in de broedgebieden van de steltlopers die we zo goed kennen door hun pleisterplaatsen zoals b.v. in het Waddengebied. In 1991 kwam toch die mogelijkheid. Er kwam een uitwisselingsprogramma tot stand waar het een onderdeel van werd. Marc kreeg en greep de kans. Hij maakte deel uit van een groep die verder bestond uit een Engelsman, een Canadees, een Zuid-Afrikaan en zes Russen. Begin juli werden zij gedropt in een onbewoond gebied op het Tajmyr schiereiland, waar zij bleven tot half augustus. Doel was om te onderzoeken welke factoren het broedresultaat van steltlopers beïnvloeden. Er bestaat een theorie die aangeeft dat de stand van de Lemmingpopulatie daar een grote rol bij speelt. In een "plot" van 15 km² werden territoria van Kanoet-, Drieteen- en Krombekstrandloper, Steenloper en Goud- en Zilverplevier vastgesteld en gevolgd. Vooral de predatie door Poolvos, Sneeuwuil, Kleinste- en Middelste Jager werd bestudeerd. Doordat het niet donker werd kon er veel werk verzet worden. Wat ook nodig was want het bleek dat 15 dagen na het uitkomen de jongen vliegvlug zijn! Er werden duidelijke aanwijzingen gevonden dat de Lemmingstand inderdaad een doorslaggevende

rol speelt en daarmee ook de 3-jarige cyclus die van de lemmingenpopulatie. Marc hield hier een zeer boeiend verhaal over en illustreerde dat met prachtige dia's, ook vanuit het vliegtuig genomen. Hij wist de groot- en de grootsheid van het heuvelachtige toedraalandschap van dit onmetelijke gebied heel goed op zijn gehoor over te brengen. Een (relatief) denderend applaus onderstreepte dit bij het dankwoord van Norbert Kwint.

braakballen gezocht

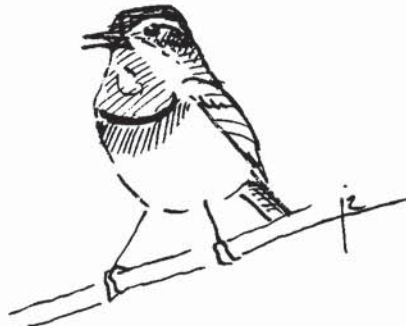
Het verzamelen en pluizen van braakballen levert veel gegevens op. Gegevens die informatie kunnen geven over het voorkomen en de verspreiding van zowel de vogels als zijn prooidieren.

Een voorbeeld: op 30 december 1992 vonden Henk Sierdsema en ondergetekende acht braakballen van een Klapekster op de Terletse heide. Enthousiast als ik ben voor alles wat met zoogdieren te maken heeft, begon ik snel de braakballen te pluizen. Resultaat: vier boven- en onderkaakjes van dwergspitsmuisen en restanten van enkele kevers. Logische conclusie: op de Terletse heide komen zowel Klapeksters, dwergspitsmuisen als kevers voor.

Dit is wellicht het begin van een leuke samenwerking tussen vogelaars en een zoogdierfanaat als ik. Braakballen zijn er namelijk genoeg. Niet alleen van Klapeksters, maar ook van uilen, Torenvalken en dergelijke. Heeft u nog braakballen thuis liggen, maar geen tijd om ze uit te pluizen, stuur ze dan maar naar mij op. Vermeld, indien mogelijk, vindplaats, vinddatum en vogelsoort. De resultaten zal ik u toezenden. Verder zullen de gegevens worden doorgezonden naar de landelijke databank voor zoogdieren.

Indien er belangstelling voor is kunnen de resultaten ook worden opgenomen in Vlerk. Bij grote partijen braakballen kan worden gedacht aan een ledenbijeenkomst, met als thema braakballen pluizen. Ik ben graag bereid geïnteresseerden te leren determineren.

Kris Joosten
Krowijkplaats 156
6843 GV Arnhem
(085- 820971)

meinerswijkexcursie 16-1-93

Jos van de Leygraaf, Henk Ruissen

Om half 10 vertrokken we met acht personen vanaf "De Praets" voor de Meinerswijkexcursie. De regenval van de laatste weken maakte het nog even spannend of het wel door kon gaan. Door de hoge waterstand viel de route die we in gedachten hadden, letterlijk in het water. Gelukkig was de Meginhardweg begraanbaar zodat er een alternatieve route gelopen kon worden.

Bij de eerste plas werden we luidruchtig verwelkomd door negen overvliegende Nijlganzen. Op het plassengebied westelijk van de Meginhardweg tientallen Tafeleenden, Smienten, Kuifeenden en enkele Kleine Zwanen te zien. Laatstgenoemde soort liet ook haar indrukwekkende geluid horen. Al lopend joegen we vijf Patrijzen op uit een aangrenzend weiland. Op het Gat van Bruil zagen we 14 Monnetjes (merendeels mannetjes) en zes Brilduikers (2 mannetjes en 4 vrouwtjes). Niet alleen op het water maar ook in de lucht waren veel vogels te zien. Zo vloegen er regelmatig groepjes Kolganzen over, evenals een groep van ongeveer 120 Kieviten en trok er ook nog een 15-tal Kleine Zwanen over.

Eén van de deelnemers was Hans van de Bos, werkzaam bij Staatsbosbeheer. Vanuit zijn werk is hij betrokken bij de inrichtingsplannen voor Meinerswijk. Na een korte uitleg over de stand van zaken en de toekomstplannen, vervolgden we onze tocht richting doorlaatbrug. Het centrale deel van Meinerswijk was niet te bereiken maar vanaf de rand konden we Krakeenden, Wilde Eenden, Smienten, Kuifeenden, Tafeleenden, Aalscholvers, Grote Zaagbek en Grauwe-, Riet- en Kolgans op de plassen zien.

Bij de doorlaatbrug hadden we een goed zicht op het westelijk gedeelte van het gebied. Ook stonden daar de Galloway-runderen die ingezet zijn bij het beheer van het gebied. Verderop, aan de andere kant van de doorlaatbrug stonden de andere grazers, de Koniks. Een goed moment om Hans van de Bos weer aan het woord te laten over de plannen in Meinerswijk en de rol van de begrazing daarin. Ook de toekomstige lokatie van de drijvende observatiehut werd ons aangewezen. Al lopend, richting doorlaatbrug, trok het raspand geluid van de Patrijs onze aandacht. Na enig zoekwerk telden we maar liefst 22 Patrijzen in een ruig stuk weiland. Na deze leuke waarneming vervolgden we onze weg. Om de steenfabriek heen en langs de Rijn kwamen we weer op de Meginhardweg uit. We namen nog een kijkje op het Gat van Bruil en zagen daar nog een groep van zo'n 100 Meerkoeten. Ook enkele Brilduikers bleken nog aanwezig.

Onderweg zagen we meerdere geplukte en aangevreten vogelkadavers liggen, hetgeen een aantal mensen deed vermoeden dat er een vos actief is in Meinerswijk. Voor zover ik weet zijn er (nog) geen waarnemingen bekend. Het zou een leuke aanvulling zijn in dit gebied. Om kwart voor 12 kwamen we weer bij ons beginpunt aan. Ondanks het niet zo fraaie weer en de hoge waterstand vond iedereen het een geslaagde ochtend. Lekker op het gemak naar vogels speuren en onderling ervaringen uitwisselen blijft toch een prima manier om buiten bezig te zijn. Dat je dat bijna in het hart van de stad kunt doen, voor iedereen goed bereikbaar, is uniek. Als alle plannen ten uitvoer worden gebracht en tijd worden gegund, kan de waarde van het gebied alleen maar toenemen. Kortom een bezoek waard.

veldwaarnemingen

Henk Sierdsema

Deze keer geen grote stapel met waarnemingen, maar dat neemt niet weg dat er wel een paar hele leuke tussen zitten.

In de Imbosch zat begin mei een Hop. Ook niet verkeerd was de waarneming van een overtrekkende Roodkeelpieper op 5 mei. In het Hollanderbroek zaten in maart flink wat Goudplevieren: in totaal 393! Leuk zijn enkele waarnemingen van jagende Ransuilen in de binnenstad van Arnhem. Spectaculair is een groep van maar liefst 110 Geelgorzen op de akkers van Heuven; het is heel lang geleden dat er zo'n grote groep is gezien in ons werkgebied. In Velp zijn de afgelopen winter (wat lijkt dat al weer lang geleden) twee keer Zwartkoppen gezien. Op 18 maart zat er een Roodborsttapuit in de Meinerswijk; misschien een nieuwe broedvogel aldaar? Vanaf begin juni zijn hier en daar overtrekkende groepjes Kruisbekken gezien: het begin van een nieuwe invasie?

November

Zwartkop	17-11	1	Velp (Renssen)
----------	-------	---	----------------

Februari

Koigans	25-2	7800	Fraterwaard (Schoppers)
Indische gans	15-2	1	Driel sluizen (Schoppers)
Canadese Gans	15-2	2	Rosandepolder (Schoppers)
Brandgans	15-2	1	Driel, sluizen (Schoppers)
Brandgans	25-2	7	Fraterwaard (Schoppers)
Nijlgans	25-2	52	Havikerwaard (Schoppers)
Casarca	18-2	2	Hondsbroekse pley (Schoppers)
Patrijs	totaal	5	waarnemingen 11 exemplaren
Grutto	27-2	91	Angeren (Leygraaf)
Wulp	25-2	59	Loenense midd.waard (Schoppers)
IJsvogel	20-2	1	Middachten (Kwint)
IJsvogel	20-2	1	Middachten (Meyer)
Waterpieper	totaal	4	waarnemingen 9 exemplaren
Zwartkop	3-2	1	Velp (Wardt)
Klapekster	1-2	1	Tafelberg (Kreetz)
Klapekster	26-2	1	Rozendaalse veld w (Steenwijk)
Kauw	1-2	360	Immerloopark (Leygraaf)
Putter	25-2	119	Havikerwaard (Schoppers)
Geelgors	9-2	110	Heuven (Kwint)

Maart

Canadese Gans	14-3	2	Meinerswijk (Schoppers)
Rode Wouw	30-3	1	Ossewaard (Schoppers)
Blauwe Kiekendief	3-3	1	Wr-heide (Sierdsema)
Blauwe Kiekendief	19-3	1	Wr-heide (Kwint)
Blauwe Kiekendief	21-3	2	Delhuizen (Schoppers)
Blauwe Kiekendief	21-3	1	Terletse heide (Kwint)
Slechtvalk	13-3	1	Park rosendaal (Schoppers)
Goudplevier	14-3	40	Hollanderbroek (Schoppers)
Goudplevier	14-3	193	Hollanderbroek (Schoppers)
Goudplevier	14-3	160	Hollanderbroek (Schoppers)
Houtsnip	7-3	1	Rhederoord (Kwint)
Houtsnip	19-3	1	Imboschberg (Kwint)
Roodborsttapuit	18-3	1	Meinerswijk (Schoppers)
Klapekster	19-3	1	Wr-heide (Kwint)

Klapekster	19-3	1	Zilvensche heide (Renssen)
Klapekster	21-3	1	Terletse heide (Kwint)
Klapekster	27-3	2	Wr-heide (Kwint)
Klapekster	31-3	1	Rhedense heide c (Sierdsema)
Raaf	16-3	1	Schaarsbergen (Schoppers)
Geelgors	7-3	50	Heuven (Kwint)
Mandarijneend	13-3	5	Park rosendael (Schoppers)

April

Carolinaeend	19-4	2	Sonsbeek (Schoppers)
Krooneend	19-4	2	Sonsbeek (Schoppers)
Grote Zaagbek	11-4	1	Meinerswijk (Hoorn)
Zwarte Wouw	17-4	1	Grote pley (Schoppers)
Blauwe Kiekendief	9-4	1	Wr-heide (Kwint)
Blauwe Kiekendief	23-4	1	Vliegveld terlet (Steenwijk)
Visarend	24-4	1	Ossenwaard (Schoppers)
Kleine Plevier	16-4	5	Vloei veld achterste molen (Schoppers)
Goudplevier	9-4	110	Huissense waarden (Leygraaf)
Regenwulp	23-4	1	Imboschberg (Kwint)
Regenwulp	24-4	4	Ossenwaard (Schoppers)
Regenwulp	26-4	1	Lage veldslagen (Schoppers)
Wulp	2-4	22	Lage veldslagen (Schoppers)
Wulp	26-4	19	Lage veldslagen (Schoppers)
Ransuil	12-4	1	Arnhem, klarendal (Sierdsema)
Ransuil	22-4	1	Arnhem, gele rijdersplein (Sierdsema, Vogel)
Kleine B. Specht	17-4	1	Heveadorp (Schoppers, van Tiel)
Kleine B. Specht	19-4	1	Sonsbeek (Schoppers)
Paapje	16-4	1	Empese en Fond. hei (Schoppers)
Paapje	17-4	1	Rosandepolder (Schoppers, van Tiel)
Tapuit	totaal	5	waarnemingen 6 exemplaren
Beflijster	20-4	2	Schaarsbergen (Schoppers)
Beflijster	20-4	1	Schaarsbergen (Schoppers)
Klapekster	9-4	1	Rhedense heide w (Sierdsema)
Klapekster	23-4	1	Wr-heide (Kwint)
Kauw	2-4	900	vuilverbranding: slaapplaats (Schoppers)
Europese Kanarie	26-4	1	Lathumse broek (Schoppers)
Putter	17-4	2	Rosandepolder (Schoppers)
Mandarijneend	19-4	2	Sonsbeek (Schoppers)
Mandarijneend	29-4	1	Park presikhaaf (Schoppers)

Mei

Casarca	2-5	2	Rhederoord (Kwint)
Hop	23-5	1	Imbosch (Vwg Arnhem e.o.)
Roodkeelpieper	5-5	1	Rozendaalse veld (Sierdsema)

Juni

Kruisbek	6-6	5	Rozendaalse veld (Sierdsema)
----------	-----	---	------------------------------

rivierentelling 1991/92

Norbert Kwint

Inleiding

Een uurtje bladeren in enkele oude jaargangen van Vlerk leverde een enigszins verrassende conclusie op: sinds het seizoen 1987/1988 is er geen overzicht meer verschenen van de telresultaten van de rivierentellingen. Een belangrijke oorzaak hiervoor is het werken aan het deerrapport van de rivierentellingen door de traditionele rapporteur. Ten behoeve hiervan zijn alle telgegevens van het oostelijke rivierengebied tot en met 1989 ingevoerd in een grote computer.

Het leek daarom de hoogste tijd weer eens wat aandacht in Vlerk te besteden aan deze populaire telling. Helaas zijn de seizoenen 1988/1989, 1989/1990 en 1990/1991 dus niet in Vlerk verschenen. Het seizoen 1992/1993 is echter het 15e telseizoen is, zodat het zinvoller is nu het verslag van 1991/1992 te publiceren en na april 1993 te beginnen aan een overzicht van alle tellingen vanaf 1978. Voor de liefhebbers zijn de resultaten van de drie niet gepubliceerde tellingen bij de secretaris in te zien of te verkrijgen.

Tellingen en tellers

In het seizoen 1991/1992, het 14e, werd door leden van de Vogelwerkgroep weer volop deelgenomen aan de jaarlijkse watervogeltellingen. Ook dit jaar werd het traject IJssel-Zuidwest iedere maand geteld. Dit gebied is zo'n 6600 ha groot en beslaat de westelijke uiterwaarden van de IJssel alsook enkele binnendijkse gebieden tussen Arnhem en Deventer. Bekende delen zijn onder andere de Ravikerwaard, 't Ganssey en de Wilpse Klei. De rivierentellingen (beter is: watervogeltelling) kunnen zich nog steeds verheugen in een grote deelname. Veel 'nieuwe' leden kunnen hier hun soorten leren en eerste contacten opdoen. Dit seizoen telde mee: M. Bonder, F. Dorel, O. Holterman, J. Knijn, J. Knupker, W. Kuyper, H. Meijer, T. Renssen, J. Schoppers, H.J. Teekens, R. van Thiel, M. Verbagen, H. Vonk, W. van der Wardt, M. Weeber, H. de Wijs, H. Winkelhorst, M. Zwijnenburg.

Telomstandigheden

In september werden tijdens de telling zomerse temperaturen opgemerkt. De winter waarin zich deze telling afspeelde was zacht tot zeer zacht. Sneeuwval kon nauwelijks worden genoteerd; in maart teisterde een mengeling van regen en sneeuw de tellers. Alleen in februari kon enige vorst van betekenis worden gemeten. De november-telling ging letterlijk enigszins de mist in, zodat de aantallen van deze maand aan de lage kant zullen zijn. In september-oktober was de waterstand zeer laag. In november was dit aardig aangevuld tot een normaal niveau en dit bleef zo tot in april.

Resultaten

In tabel 1 staan de aantallen per soort per maand vermeld. In deze paragraaf worden per maand de opmerkelijke waarnemingen vermeld. De aantallen worden vergeleken met het langjarig gemiddelde zoals berekend door Vogel (1989): 1978/79-1986/87. Met name in de eerste maanden van het seizoen 1991/1992 week het beeld af van het langjarig gemiddelde. Door een lage waterstand van september tot oktober waren relatief kleine aantallen vogels aanwezig. De top werd dit seizoen al in januari bereikt. Daarna nam het aantal pleistersaars sneller af dan gemiddeld, om vervolgens in april de normale waarde te bereiken. Door het milde karakter van de winter deden zich geen opvallende influen van soorten voor (bv. Rietgans). In september werd circa de helft van het 'normale' aantal pleistersaars geteld; vooral het aantal Kieviten was ver beneden peil. Ook het aantal eenden was, door de lage waterstand, klein. De waarneming van een Ortolaan was verrassend. De aanwezigheid van een groep van 16 kolganzen in de Rammelwaard doet vermoeden dat het hier om verplichte overzomerings gaat. In hetzelfde gebied trokken de slijkige oevers vijf Bonte Strandlopers aan.

Ook in oktober is het telgebied nog weinig aantrekkelijk voor watervogels. Het aantal Kieviten neemt nog met de helft af. De toename ten opzichte van september komt vooral op het conto van Smient, Kokmeeuw en Spreeuw.

In november is de waterstand redelijk normaal en wordt de telling enigszins bemoeilijkt door mist. Moutier overwinteraars als Meerkoet, Smient, Wilde Eend, Kuifeend en Tafeleend hebben de uiterwaarden al in redelijke aantallen weten te vinden. In de Rammelwaard werd een IJsvogel opgemerkt. Een totaal van 80 Grauwe Ganzen stijgt boven het gemiddelde uit.

In december wordt voor 't eerst het normale peil voor wat betreft het aantal pleisteraars bereikt. Dan heeft zich al een behoorlijke influx van kolganzen voorgedaan (>10.000). Tot voor kort was dit een bijzonderheid, tegenwoordig zijn we meer gewend en verwend.

De winterwaarneming van een Tureluur bij Dieren is opmerkelijk. In de Havikerwaard werden drie ransuilen opgemerkt. December was ook goed voor de enige waarneming van een Bonte Kraai (1 ex.) van dit seizoen. En dan te bedenken dat bijvoorbeeld in de winter 1980/81 nog een voorlopig maximum van 136 vogels werd geteld!

Januari was dit seizoen de topmaand. Het maximum van dit seizoen lag ruim boven de 37.000 vogels. Traditiegetrouw nam de Kolgans hiervan een belangrijk deel voor zijn rekening (bijna 16.000).

Gezien de milde winter waren de 82 wilde zwanen een aangename opluistering van de groene en sneeuwloze graslanden. Vooral de waarneming van een groep van 64 brandganzen deed het hart van de watervogelteller sneller kloppen.

In februari waren vooral weinig ganzen en meerkoeten in het gebied aanwezig en moesten de tellers leuke waarnemingen ontberen. Het totaal van acht casarca's was wellicht het meest opmerkelijk, hoewel ook het restant van de groep brandganzen (in februari nog 39 vogels) leuk was. Alleen in deze maand werd de jaarlijkse Slechtvalk waargenomen bij Wijzenbeek. Bij de Gelderse Toren werd een IJsvogel opgemerkt. Even uit de auto stappen in de Velperwaarden leverde een groep van 35 fraters op.

In maart en april diende het voorjaar zich al aardig aan, en werden geen opmerkelijke aantallen of soorten meer aangetroffen. Veel soorten verlieten het telgebied eerder dan gebruikelijk, zodat het maart-totaal beneden het gemiddelde uitkwam.

Tenslotte Het telseizoen
 1992/93 ligt inmiddels ook al weer achter ons. Wilt u komend seizoen ook eens mee tellen (uit het verleden blijkt dat deze tellingen vooral voor nieuwe leden een prima binnenkomer is), neem dan contact op met Jan Knijn (085-610125) of Thom Renssen (085-620434). Vanaf september worden de uiterwaarden van de IJssel weer bezocht.

Literatuur Buesink H., Beintema
 A.J. en Bergh L.M.J. van den. 1992. Een kwarteeuw watervogeltellingen. RIN-rapport 92/25. DLO-Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek. Arnhem.
 Vogel R. 1989. Rivierentelling 1987-88. Vlerk 6(3):66-72.
 Vogel R. 1991. Pleisterende vogels in het Oostelijk Rivierengebied. Vogelwerkgroep Arnhem. Dieren/Arnhem.
 Vogel R. en Wijs Henk de. 1988. Rivierentelling 1986-87. Vlerk 5(1):25-33.

Tabel 1. Resultaten rivierentellingen IJssel-zuidwest 1991/92

Teldata	14-9	12-10	18-11	14-12	18-1	15-2	14-3	18-4
Dodaars			1	1	1	2	4	
Puut	51	56	37	14	27	12	63	39
Aalscholver	208	225	191	183	195	151	76	51
Blauwe Reiger	73	55	46	33	45	22	14	15
Ooievaar			14	2	19	2	6	8
Knobbelzwaan	11	14	68	71	76	97	70	67
Kleine Zwaan			36	167	106			
Wilde Zwaan			8		82	8	1	
Rietgans		1		265	58	305	148	

Kolgans	16	54	77	10311	15873	7521	2626	101
Grauwe Gans	29	17	80	67	25	21		32
Indische Gans	2		1					
Brandgans	2		2		65	39	1	
Canadese Gans	1		1		1	1	1	1
Nijlgans	75	92	41	18	49	71	74	13
Gans spec *						1		
Casarca						8	4	
Bergeend		3	6		1	14	47	35
Saient	40	774	1221	1526	1997	2138	2408	37
Krakeend	1			1		6	4	
Wintertaling	244	95	212	6	201	204	109	39
Wilde Eend	438	362	797	1638	1853	1113	455	110
Pijlstaart						2	6	19
Zomertaling								4
Slobeend		2	55			4	39	78
Tafeleend	23	3	570	515	556	869	21	4
Kuifeend	51	54	375	470	717	474	106	32
Nonnetje						2	3	
Grote Jaagbek			4	6	15	16	7	
Blauwe Kiekendief					2			
Havik					1	1		
Sperwer	2	2	2		2	2	4	1
Buizerd	20	20	27	35	32	29	40	8
Torenvalk	6	11	9	25	10	6	6	7
Slechtvalk						1		
Patrijs			6				2	3
Fazant	38	53	103	42	51	14	58	89
Waterhoen	19	22	25	60	64	45	28	10
Meerkoet	191	349	841	1319	1505	2884	1171	226
Scholekster			1		3	20	258	142
Bontbekplevier	1							
Goudplevier	1							
Kievit	4115	2445	1550	672	1740	1398	441	233
Bonte Strandloper	5							
Kemphaan		5					3	
Watersnip	12	6	13		1			
Grutto						29	346	55
Wulp	5	2	71	143	47	47	127	4
Zwarte Ruiters		1					1	
Tureluur	1			1				44
Groenpootruiter	12	1						1
Witgatje	4	3	1					12
Oeverloper	3	1						1
Kokmeeuw	1079	2403	1826	1753	7554	3070	1493	873
Stormmeeuw	61	73	50	385	1315	664	136	79
Kleine Mantelmeeuw		2						1
Zilvermeeuw	8	32	72	13	122	100	95	30
Grote Mantelmeeuw	3	3	2	6	2		2	5
Holenduif	15	25	3	4	30	146	44	28
Houtduif	266	185	238	394	468	1958	2073	337
Turkse Tortel	8	1	12	5	32	30	18	6
Ransuil				3				
IJsvogel			1			1		
Grote Bonte Specht		1					1	2
Veldleeuwerik		27	6	3	5		8	2
Boerenwaluw	146							160
Graspieper	14	89	1					55

Waterpieper			1	1				
Gele Kwikstaart	1	1				3		
Witte Kwikstaart	72	10		1			5	2
Winterkoning	3	8	11	2	6	7	5	12
Beggenus	2	9	4	2	2	6	14	13
Roodborst	3	8	4	8		4	3	1
Paapje	1							
Tapuit	2							
Merel	15	51	75	158	73	51	68	54
Kramsvogel		2	89	183			83	
Zanglijster		26		1			5	
Koperwiek		40	89	1	3		2	
Grote Lijster	31	1	2	1	3	5	2	1
Zwartkop	1							
Braamsluipeer								
Tjiftjaf								1
Fitis	11							39
Staatmees	5							
Matkop		3				2		
Pimpelmees	21	18	13	16	8	14	13	7
Koolmees	25	19	31	13	15	21	21	8
Boonklever	2						4	2
Boonkruiper	4			1	1	1	1	2
Vlaamse Gaai	4	5	8	4	5	6	7	1
Ekster	41	50	67	51	78	47	51	25
Kauw	213	467	583	815	750	600	764	544
Roek	453	548	1090	538	558	1005	455	517
Zwarte Kraai	97	214	192	216	227	245	115	174
Bonte Kraai						1		
Spreeuw	493	1384	704	1754	855	79	263	213
Huiszus	5	32	58	40	16	6	48	14
Ringzus	23	54	3	52	44	67	40	23
Vink	12	6	40	47	17	63	46	34
Keep		5						
Groenling	2	15				9		
Putter	2	2	29			8		
Sijs				20				
Kneu	73	6	2				8	41
Frater			3			35		
Goudvink				2	2	2		
Ortolaan	1							
Rietgors		4			2		1	4

TOTAAL 8917 10607 11801 24084 37613 25845 14672 8462

(Gans spec: vermoedelijk Chileense of Magelhaengans)

Jan Knijn

Aanwezig: 17 leden.

1. Opening

Om 20.15 uur heet de voorzitter de aanwezigen welkom. Hij stelt voor het gebruikelijke waarnemingsronde naar de rondvraag te verschuiven om te zien hoeveel tijd er nog voor beschikbaar is.

2. Notulen A.L.V. 24 maart 1992

Er worden geen op- of aanmerkingen gemaakt en vervolgens worden ze ongewijzigd vastgesteld.

3. Ingekomen stukken en mededelingen

-Er is een brief binnengekomen van de provincie, waarin wordt gemeld dat dit winterseizoen voor het laatst subsidie verstrekt zal worden voor de Rivierentelling. Henk Sierdsema zal nagaan of er mogelijkheden zijn bij Staatsbosbeheer (belanghebbende!) Wim van der Wardt doet de suggestie om een gebundelde subsidieaanvraag bij W.N.F. te doen.

-Een brief van veld-ornitholoog Arend Wassink over vogelexcursie's op Texel gaat de kring rond.

-Vogelbescherming organiseert een handtekeningenactie tegen de nota Jacht en Natuurbeheer. Brochure en formulieren voor handtekeningen worden in de kring verspreid.

-Over de Avifauna wordt medegedeeld dat de datum van het symposium 30 september zal zijn (i.p.v. 16 september) en op 1 oktober een speciale ledenavond in de Watermolen. De Symposiumwerkgroep werkt hard aan de invulling.

-Naar aanleiding van het rapport van de werkgroep Onderzoek en Opleiding zijn een zestal coördinatoren benoemd voor:

-B.M.P.: Morbert Kwint

-B.S.P.: Rob Vogel

-Waarnemingenarchief: Henk Sierdsema

-Trekvogeltellingen: Jan Schoppers

-Rivierentellingen: Jan Knijn

-Beek- en Akkertellingen: Peter Waanders

Taken van deze coördinatoren: fungeren als aanspreekpunt, overzicht houden, werk delegeren, informatie verzorgen en stimuleren van publicatie.

4. Jaarverslag secretaris

Dik Mol vraagt of het Introductieboekje óók beschikbaar zal zijn voor de leden. Dit is uiteraard het geval. Het boekje is bijna gereed. Vervolgens wordt onder dankzegging die naar alle samenstellers gaat, het verslag goedgekeurd.

5. Financieel jaarverslag

Rina van Thiel geeft een toelichting op de rekening en vraagt speciaal attentie voor de contributieverhoging. Er volgt een discussie over het eventuele nut van het maken van "voorstellen" in verband met het aanvragen van subsidies.

6. Verslag kascontrolecommissie

Martin Bons doet namens de commissie verslag: er is een avond aan de controle besteed. De boekhouding is daarbij in orde bevonden. De vergadering gaat accoord. Dank aan Rina en aan de leden van de commissie.

7. Benoeming nieuwe kascontrolecommissie

Martin Bons blijft lid en voorgesteld wordt om Jos Pilzecker als nieuw lid te benoemen. De vergadering gaat accoord.

8. Begroting 1993

De penningmeester licht de gepresenteerde begroting toe. De begrote kapitaalsafname wordt grotendeels veroorzaakt door de f 1000,- die we denken te zullen besteden bij de presentatie van de Avifauna. De vergadering keurt de begroting goed.

9. Bestuursbenoeming

De voorzitter licht het bestuursvoorstel toe en meldt dat er geen tegenkandidaten zijn aangemeld. Bij acclamatie gaat de vergadering accoord met de herbenoeming van Rhina van Thiel en Norbert Kwint.

10. Rondvraag

Hier zijn geen punten voor. Vervolgens komt het waarnemen rondje aan de beurt: In de Lobberdense waarden werd een (dit jaar eerste?) Buidelmee geïdentificeerd door Jan Knijn. Jan Schoppers zag een jagende Slechtvalk in park Rozendaal en een Roodborsttapuit in de Meinerswijk. Wim van de Wardt had in februari gedurende 2 weken een Zwartkop in z'n tuin. Thom Renssen zag in de Lobberdense waarden 2 paar Zomertaling en in de Loenermark meerdere Roodborsttapuiten. Bij Middachten werd een IJsvogel gezien alsook een groep van 11 Putters. Henk de Wijs zag een IJsvogel in de Havikerwaard en bij Nijenbeek 31 Goudplevieren en 150 Brandganzen. Rob Vogel meldt dat er op de ZO-Veluwe heel weinig Kruisbekken en Sijzen worden waargenomen, het lijkt een daljaar te worden. Op de Zilvense heide telde hij 16 zingende Boomleeuwerikken. Een bijzondere waarneming was dat een Buizerd een Meerkoet sloeg. Bij Velperbroek zag Rhina van Thiel een Kraanvogel in de vlucht. Hans Quaden zag bij kasteel Doorwerdt (vermoedelijk) een Frater en op de Worth-Rhederheide een Houtsnip en 2 Appelvinken. Ton Spijkhoven zag in park Zijpendaal een Zwarte Specht. In de Nieuwe Aanleg hoorde Henk Ruijsen Boomleeuwerikken en Geelgorzen. Henk Sierdsema hoorde een Groene Specht op de Posbank. Herman van Steenwijk hoorde twee weken geleden, midden in de nacht (droom?) Kleine Zwanen overvliegen!. In de Betuwe stond hij op twee meter van een Kleine Bonte Specht. Thom Renssen zag een kleine ral-achtige (Porseleinboen?) in de Lobberdense waard. Op de Veluwe nam Pokko Erhart twee zingende Klapeksters waar. Norbert Kwint meldde tot slot bij Midden-Heuven meerdere Boomleeuwerikken en een Groene Specht.

11. Na deze rijke waarnemenogst volgde de sluiting

Onder een hapje en drankje werd door onderlinge gesprekken en informatiewisseling de club-sfeer nog weer eens versterkt.

kort-kort

* De Haagse Vogelbescherming heeft voor de zesde maal het inventarisatierapport 'Vogels in en om Den Haag' uitgegeven. Het geeft een overzichtelijk beeld van de vogelstand in en om de groene stad Den Haag. Ook diverse parken en buitenplaatsen in de belendende steden zijn meegenomen (o.a. Meijndel). Niet-leden kunnen dit rapport bestellen door f 9,- over te maken op gironummer 3586185 t.n.v. Penningmeester Haagse Vogelbescherming te Den Haag, o.v.v. Inventarisatierapport 1992.

* "In het wild levende zoogdieren en vogels zijn het bezit van de gemeenschap en worden wettelijk beschermd. Jacht op deze dieren is alleen aanvaardbaar bij ernstige schade, indien andere middelen ter voorkoming van schade hebben gefaald". Deze zinsnede moet als het aan het Platform Verantwoord Faunabeleid ligt in zoveel mogelijk verkiezingsprogramma's 1994-1998 terecht komen. Het is hoog tijd dat de politiek een einde aan de plezier- en consumptiejacht maakt, aldus het Platform, waarin Dierenbescherming, Stichting Kritisch Faunabeheer, de KNMV, de NJW, Stichting Het Vogeljaar en Stichting Mondiaal Alternatief vertegenwoordigd zijn. Deze organisaties dringen er onder meer bij vogelwerkgroepen bij aan deze 'boodschap' onder haar leden te verspreiden. Telefonisch inlichtingen o.a. bij Vogeljaar (02154-20303).

* De Grauwe Klauwier staat centraal in het eerste nummer van het Vogeljaar van 1993; een thema-nummer dus. Allereerst is er aandacht voor het wel en wee van deze soort gedurende deze eeuw! Specifieke aandacht is er voor de Grauwe Klauwier in het kleinschalige cultuurlandschap en de spectaculaire ontwikkelingen in het Bargerveen van de laatste jaren. Natuurlijk wordt uitgebreid stil gestaan bij de oorzaken. Voor de taalliefhebbers is er een pagina opgenomen met allerhande streeknamen. Hieruit blijkt hoe bekend men vroeger met deze soort was, oftewel hoe wij verspreid de Grauwe Klauwier voorkwam. Voor eenieder die de avifaunistische ontwikkelingen op de voet wil volgen, een aanrader. Zeker gezien de haast lachwekkende prijs van slechts f 6,-. Na overmaking van dit 'bedrag' op giro 964472 (t.n.v. Vogeljaar te Hedel, o.v.v. Thema-nummer Grauwe Klauwier) rolt 'ie vanzelf door de brievenbus.

meinerswijk 1988-1992

Fokko Erhart

Inleiding

In de voorjaren van 1977 en 1988 tot en met 1992 zijn de broedvogels in de Meinerswijk geïnventariseerd. De gevonden resultaten en vergelijkingen met vroeger en andere delen van het werkgebied zijn uitgebreid behandeld in een rapport (Erhart 1993, in druk). In dit artikel komen alleen de in het oog springende resultaten en wetenswaardigheden aan bod.

Na een korte gebieds- en methodebeschrijving worden een viertal aspecten besproken: de aantalsveranderingen ten opzichte van de jaren zeventig, de aantalsveranderingen in de periode 1988-1992, het aandeel van de populatie in de uiterwaarden van het Hart van Gelderland en de dichtheid in de Meinerswijk ten opzichte van omliggende gebieden.

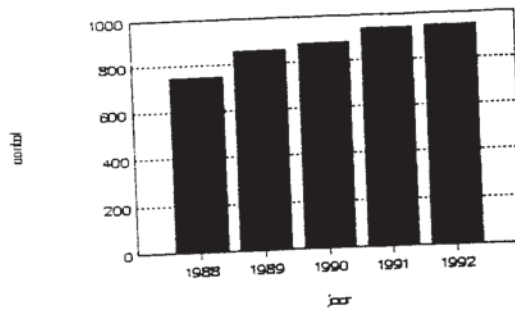
Gebieds- en methodebeschrijving

De Meinerswijk is een uiterwaard die wordt ingeklemd door de stad Arnhem (Erhart 1991). Het gebied is 250 ha groot en bestaat voor 30% uit water en een zelfde deel uit extensief beheerd grasland. De rest van het gebied bestaat uit bosjes, ruijtes, kale grond en rietkragen. Het gebied is in de onderzoeksperiode aan veranderingen onderhevig geweest (tabel 1). Door ontgrondingen is de oppervlakte water toegenomen, in tegenstelling tot de oppervlakte grasland.

Tabel 1. Oppervlakte (ha) per biotooptype in enkele onderzoeksjaren

biotoop	1977	1988	1992	
water		60	77	84
extensief grasland	138	90	84	
intensief grasland	?	20	19	
zand (kaal + depot)	?	5	6	
bouwland	0	3	4	
overig	49	54	53	

Het onderzoek vond plaats volgens de BSP-methode (SOVON/CBS 1985). Gemiddeld zijn jaarlijks negen ochtendbezoeken gebracht. Deze zijn aangevuld met avondbezoeken voor Steenuil, Ransuil en Kwartelkoning. Gemiddeld is per jaar gedurende 50 uren naar broedvogels gezocht (12 min/ha). In totaal zijn 79 vogelsoorten met gemiddeld 874 territoria per jaar vastgesteld. In 1992 waren dit ongeveer 200 territoria meer dan 1988 (figuur 1). Na een analyse van de resultaten (Erhart 1993), lijkt het aannemelijk dat dit verschil vooral is terug te voeren tot de opgedane ervaring van de tellers.

Figuur 1. Aantal territoria per jaar 1988-1992

Vergelijking met de jaren zeventig
 Reeds in 1977 zijn de vogels van de Meinerswijk geïnventariseerd (Pilzecker & Roos 1979). Van 63 soorten kan iets worden gezegd over de aantals-veranderingen. Bij 28 soorten werd een toename geconstateerd, terwijl van 24 soorten de aantallen afnamen. De overige 11 soorten bleven min of meer gelijk.

De aantalsveranderingen komen veelal overeen met de veranderingen zoals die landelijk zijn gevonden. Dit blijkt als meer in detail naar de veranderingen per soort gekeken wordt. Uit onderzoek elders zijn veel oorzaken van veranderingen getraceerd (Hagemeijer & Musters 1991, SOVON 1987).

In 1988-1992 kwamen 15 soorten niet meer voor in Meinerswijk (tabel 1). Hiervoor zijn drie oorzaken te geven. Ten eerste zijn deze soorten gebonden aan extensief beheerd grasland (bv. Paapje en Grauwe Gors). Daarnaast staan er soorten in deze tabel die te lijden hebben gehad van de strenge winters halverwege de jaren tachtig (Dodaars en IJsvogel). De derde oorzaak die aan te geven is, is de droogte in de overwinteringsgebieden (Sahel) (Grote Karekiet en Rietzanger).

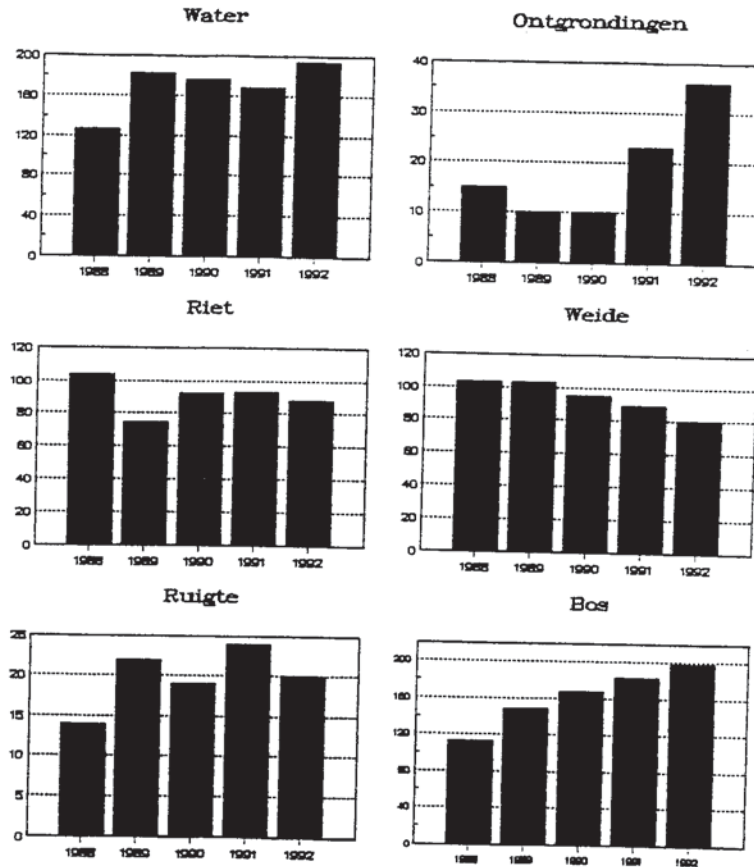
Tabel 1. Vergelijking van aantal broedvogelsoorten

verdwenen in 1988-1992	nieuw in 1988-1992
Blauwborst	Buidelmees
Blauwe Reiger	Canadese Gans
Dodaars	Holenduif
Geelgors	Gekraagde Roodstaart
Grauwe Gors	Kluut
Grauwe Vlieg.	Kokmeeuw
Grote Karekiet	Nachtegaal
Klein Waterhoen	Nijlgans
Kuifleeuwerik	Oeverloper
Paapje	Putter
Roodborsttapuit	Roodborst
Rietzanger	Sprinkhaanrietzanger
Smient	Staatmees
Tortelduif	Visdief
IJsvogel	Vlaamse Gaai
	Zwartkop
	Grauwe Gans

In tabel 1 staan 17 soorten die nieuw zijn in Meinerswijk in de periode 1988-1992. De verklaringen hiervoor zijn: ten eerste zijn dit (oud) bossoorten (bv. Roodborst en Vlaamse Gaai). Een categorie die, bij het ontbreken van oud bos, in 1977 niet in de Meinerswijk is vastgesteld. Nieuw zijn enkele soorten die gebonden zijn aan ontgrondingen. De kaart van Meinerswijk uit 1977 leert ons echter dat destijds ook werd ontgrond. Wellicht dat het 'natuurtechnisch opieveren' (glooiende taluds en eilandjes) de doorslag heeft gegeven voor de vestiging van die soorten (bv. Kokmeeuw en Visdief). Een derde categorie bestaat uit soorten waarvan het broedareal zich heeft uitgebreid (bv. Buidelmees en Grauwe Gans).

De periode 1988-1992

In de vorige paragraaf is geconstateerd dat de veranderingen gedurende de afgelopen twintig jaar veelal parallel liepen met die in Nederland. Het blijkt dat de aantalsveranderingen in de periode 1988-1992 veelal terug te voeren zijn tot veranderingen in de inrichting en het beheer van de Meinerswijk.

Figuur 2. Aantal broedparen per soortgroep in de periode 1988-1992

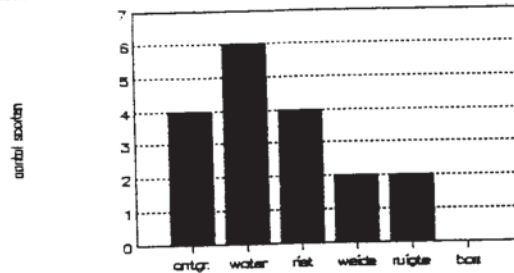
De veranderingen in de broedvogelaantallen zijn terug te voeren tot een vijftal oorzaken: Soorten van bos en water nemen toe (figuur 2), door respectievelijk het ouder worden van het bos en de voortschrijdende ontgrondingen. Een aantal soorten herstelt zich van de geleden verliezen gedurende de strenge winters halverwege de jaren tachtig; dit geldt vooral voor standvogels en deeltrekkers.

Het gaat slecht met de weidevogels. Ten dele is de afname terug te voeren tot biotoopverlies als gevolg van ontgrondingen en intensivering van de landbouw. De veranderingen in het landschap staan echter in geen verhouding tot de afname van de weidevogels.

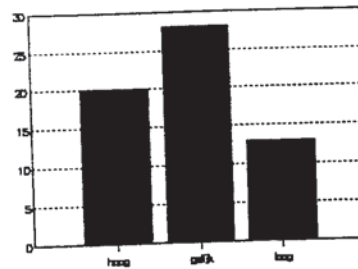
Bij een viertal soorten doet zich een opvallende toename voor tussen de jaren 1988 en 1989. Deze toename is terug te voeren tot de overstroming die zich in maart 1988 heeft voorgedaan.

Vergelijking met andere gebieden

Doordat ook elders in de omgeving van Arnhem vogels zijn geïnventariseerd is het mogelijk om een vergelijking te maken (Lensink 1990; Vogel et al, 1992). Het aandeel van de populatie en de dichtheid in de Meinerswijk wordt vergeleken met die van uiterwaarden in het Hart van Gelderland.

Figuur 3. Per soortgroep het aantal soorten met een relatief hoog aandeel in Meinerswijk

Figuur 4. Vergelijking van de dichtheid

Voor 36 soorten is het mogelijk het aandeel van de Meinerswijk te berekenen. Hiervan hebben 20 soorten een aandeel dat hoger is (> 6%) dan te verwachten is op basis van het oppervlak (3%) (figuur 4). Hierbij hebben de soorten gebonden aan ontgrondingen een uitzonderlijk hoog aandeel (> 50%). Daarnaast staan opvallend veel watervogelsoorten op deze lijst.

Als de dichtheid vergeleken wordt dan blijken de soorten van jong bos en water een hoge dichtheid te hebben (figuur 5). Dat is niet verwonderlijk aangezien beide biotopen volop aanwezig zijn in de Meinerswijk.

Laag is de dichtheid van weidevogels, zwaluwen en soorten van oud bos. Hierbij is op te merken dat reeds bekend was dat het slecht gaat met de weidevogels en dat oud bos (in tegenstelling tot jong bos) weinig aanwezig is. Een oorzaak voor de lage dichtheid van de zwaluwen is moeilijk te geven.

Tot slot

Het veldwerk en het uitwerken van de gegevens is niet uitsluitend door ondergetekende gedaan. Sterker nog, het was niet mogelijk geweest zonder de hulp van anderen. Een woord van dank is hier op zijn plaats aan de tellers. Martin Bons en Jan Schoppers verdienen hierbij een speciale vermelding. Ook de betrokkenheid en de belangstelling van Wouter Heimer (Stroming) was een stimulans om door te gaan met het veldwerk. Hoewel al veel bekend is over de vogels van de Meinerswijk blijven er nog veel vragen over. Het is met name spannend om te zien hoe de vogelbevolking zich ontwikkelt als gevolg van de verdere realisatie van de natuurontwikkeling.

Misschien heb jij, na lezen van dit artikel, zin om volgend voorjaar mee te werken aan de inventarisatie van Meinerswijk. Je kan je bij mij opgeven (085-454528).

Literatuur

- Erhart P. 1991. Meinerswijk 1991. Vlerk 8(4):93-96.
Erhart P. & Lensink R. 1989. Broedvogelinventarisatie Meinerswijk 1988. Vogelwerkgroep Arnhem eo. Arnhem.
Hagemeijer W. & Musters C.J.M. 1991. Veranderingen in de aantallen geringde zangvogels in Nederland. Milieubiologie Leiden/SOVON Beek-Ubbergen.
Lensink R. 1990. Broedvogels in het Hart van Gelderland. Deel I en II. Vogelwerkgroep Arnhem eo. Arnhem.
Roos P. & Pilzecker J. 1979. Meinerswijk in vogelvlucht. ACJM en VWG Arnhem eo. Arnhem.
SOVON, 1987. Atlas van de Nederlandse Vogels.
SOVON/CBS, 1985. Handleiding Broedvogel Monitoring Project. SOVON, Arnhem.
STROMING, 1990. Arnhemse heerlijkheid. Gemeente Arnhem. Arnhem.
Vogel R.L., Bekhuis J.P., Holland M. & Kwint M.D., 1992. Karakteristieke broedvogels in de Gelderse Poort in 1991. Beek-Ubbergen.

Bijlage 1. Aantal territoria per soort in de periode 1988-1992

soort	1988	1989	1990	1991	1992
Fuut	14 [†]	24	18 [†]	17 [†]	22
Knobbelzwaan	5	5	5	6	7
Grauwe Gans	0	0	1	3	4
Canadese Gans	0	0	0	0	1
Nijlgans	0	2	3	2	3
Bergeend	6 [†]	9	7	8	7
Wintertaling	0	0	0	1	0
Wilde Eend	38	42	42	37	40
Soepeend	0 [†]	3	6	4	4
Zowertaling	1	1	1	0	1
Slobeend	10	11	9	7	6
Tafeleend	3	3	2	3	1
Kuifeend	21	26	31	32	38
Torenvalk	0	1	1	1	2
Patrijs	5 [†]	5 [†]	5 [†]	6	8
Fazant	7	4 [†]	6	8	8
Kwartelkoning	0	0	0	1	1
Waterhoen	2	6	4 [†]	5	5
Meerkoet	38	67	68	60	74

vervolg bijlage 1:

Scholekster	8	6 ⁺	8	8	9
Kluut	3	2	1	3	1
Kleine Plevier	8	6	5	6	5
Kievit	37	39	38	39	38
Watersnip	1	0	1	0	0
Grutto	12	11	10	7	7
Tureluur	13	14	12	11	10
Oeverloper	1	0	2	0	0
Kokmeeuw	0	0	0	0	1
Wisdief	3	2	2	14	29
Holenduif	0 ⁺	3	0 ⁺	3	3
Houtduif	10 ⁺	18	13 ⁺	10 ⁺	20
Turkse Tortel	2	1	0	0	0
Koekoek	3	4	3	3	2
Steenuil	3 ⁺	4	3 ⁺	5	4
Ransuil	0 ⁺	1	0 ⁺	3	3 ⁺
Gierzwaluw	5	2 ⁺	5	6	2 ⁺
Grote B. Specht	1	1	2	2	2
Veldleeuwerik	3	1	0	0	1
Oeverzwaluw	17	25	13	28	18 ⁺
Boerenzwaluw	6	7	7	5 ⁺	5 ⁺
Huiszwaluw	3	2 ⁺	3	4	3
Graspieper	9	9	9	10	7
Gele Kwikstaart	9	11	7	7	1
Witte Kwikstaart	11	12	12	10 ⁺	10 ⁺
Winterkoning	2	7	16	25	24
Heggenus	17	21	22	24	24 ⁺
Roodborst	1 ⁺	0 ⁺	2	3	0 ⁺
Nachtegaal	0	0	0	3	0
Zwarte Roodstaart	7	7	5 ⁺	6	5
Gekraagde Roodstaart	0	1	0	0	0
Merel	46 ⁺	58	56	50 ⁺	46 ⁺
Grote Lijster	0	1	0	1	2
Zanglijster	0	0	0	2	4
Sprinkhaanrietzanger	2	0	0	1	0
Bosrietzanger	98	88 ⁺	89 ⁺	73	65
Kleine Karekiet	78	48	60	54	47
Spotvogel	1	0 ⁺	3	2	1
Braamsluiper	1	1	1	0	0
Grasmus	8	19	18	22	28
Tuinfluitier	7 ⁺	10	7 ⁺	12	18
Zwartkop	3 ⁺	6	4 ⁺	2 ⁺	8
Tjiftjaf	3	7	12	13	22
Pitis	15	18	22	21	19 ⁺
Staatmees	0	0	0	0	2
Matkop	1	0	1	1	2
Piappelmees	2	5	3	6	8
Koolmees	15 ⁺	15 ⁺	20	21	17 ⁺
Buidelmees	1	0	1	1	2

vervolg bijlage 1:

Vlaamse Gaai	0*	0*	0*	1	1
Ekster	7*	12	7*	11	11
Kauw	0*	1	3	4	2
Zwarte Kraai	7*	12	6*	14	12
Spreeuw	6*	9*	14	16	11
Huiswuis	39	49	68	91	64
Ringwuis	15	12*	19	16	18
Vink	3*	3*	0*	3*	7
Groenling	0	1	2	1	2
Putter	0	2	1	1	1
Kneu	23	29	25	19	21
Rietgors	22	27	31	34	37

Totaal	748	857	882	940	944
soorten	61	64	65	70	70

* = gegeven aantal is mogelijk onderteld

nachtzwaluwexcursie

Voor diegenen die aan tradities hechten; goed nieuws. Ook dit jaar wordt weer de nachtzwaluwexcursie gehouden. Elk jaar blijken toch weer een aantal vogelaars aangetrokken worden door het vooruitzicht een avondje door te brengen in de Imbosch, teneinde het geratel van deze mysterieuze vogel aan te horen. Er begint zich ondertussen een 'harde kern' te vormen die elk jaar meegaat; zijn nachtzwaluwen misschien verslavend? Of is het gewoon de sfeer van het 's avonds en 's nachts rondlopen in een natuurgebied, met kans op ontmoetingen met een aantal diersoorten die niet zo vaak te zien zijn zoals vos, edelbert, ree, wild zwijn en soms zelfs de das. Hoe het ook zij, een nachtzwaluwexcursie is iets bijzonders.

Dit jaar wordt de excursie gehouden op vrijdag 25 juni. Het begin is om 21.00 uur. We wandelen dan langs de heide naar het gebied waar de nachtzwaluwen zich ophouden en zullen daar een tijdje vertoeven om het geratel en vleugelgeklap te beluisteren. Afhankelijk van het weer, het succes en de volharding van de deelnemers zullen we rond middernacht weer terug zijn bij ons uitgangspunt.

Je kunt je opgeven voor deze excursie bij Henk Ruissen (tel 085-643736; tussen 18.00 en 20.00 uur). Dan hoor je meteen waar de excursie precies gehouden wordt en waar we zullen verzamelen.

vijver- en bekentelling 1992/93

Jan Schoppers

Inleiding

De afgelopen winter was het tweede seizoen voor deze watervogeltelling. De inzet vond deze keer letterlijk dichterbij huis plaats. Midden januari is de stad Arnhem op alle watervogels geteld. Daarnaast zijn diverse gebieden maandelijks geteld. Een kort overzicht van de gevonden resultaten wordt in deze bijdrage getoond.

Stadstelling Arnhem

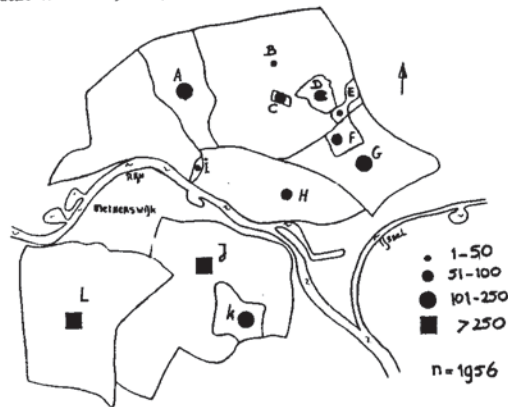
Tussen 17 en 28 januari is de stad Arnhem op door de auteur op watervogels geteld. Als basis is de stadplattegrond van Arnhem genomen. Alle op deze kaart aangegeven wateren, binnen de stadsgrenzen, zijn bezocht en op watervogels geteld. Een uitzondering hierop vormen de gebieden die maandelijks met de rivierentelling worden meegenomen (Vogel 1991). Tijdens de telperiode was het over het algemeen bewolkt en was er geen vorst en ijs. In de eerste week van januari liet 'Koning Winter' z'n tanden nog even zien. Het karwei is op een viertal dagen in zo'n 17 uur geklaard.

Telgebied

In figuur 1 zijn de stadsdelen aangegeven die in januari geteld zijn. Deze delen zijn de volgende wijken en/of parken:

- A. Sonsbeek en Zijpendaal; B. Alteveer, Geitenkamp, Klarendal, Paasberg en Molenbeke; C. De Drie Gasthuizen; D. Angerenstein; E. Bronbeek en Regina Pacis; F. Park Presikhaaf; G. Presikhaaf, Over het lange water en Elswede
H. Spijkerkwartier, 't Broek en Industrierrein; I. Stadsschouwburg
J. Malburgen, Kronenburg, Vredenburg en Rijkerswoerd; K. Immerloo Plas en Park; L. Elden, Elderveld en De Laar

Aan het noordwestelijke deel van Arnhem, Hoogkamp en Burgemeesterswijk e.o., is geen bezoek gebracht omdat er geen open water aanwezig is.

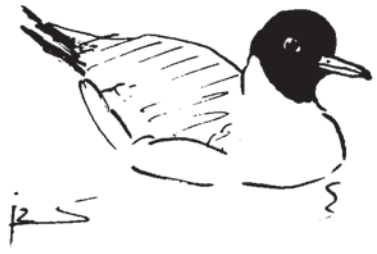
Figuur 1. Getelde stadsdelen in Arnhem en aantallen watervogels

Resultaten

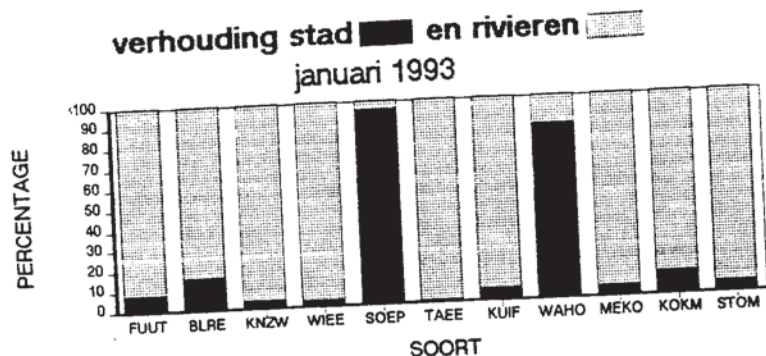
In figuur 1 zijn de totalen (exclusief meeuwen) per deelgebied weergegeven. In tabel 1 staan de aantallen per deelgebied per soort. Daarnaast staan in deze tabel de totalen over het reifde gebied gevonden door Peter Roos midden januari 1980 (Roos 1980). Deze laatste telling vond plaats vlak na een periode van vorst waardoor veel open water bevroren was. Uit de resultaten van januari 1993 blijkt dat vooral de Parken Sonsbeek en Lijpendaal en de stadsdelen Presikhaaf en Arnhem-Zuid van belang zijn voor watervogels. De Soepeend was veruit de algemeenste; 1192 ex, zijnd ruim 60% van het totaal. De aantallen waren in vergelijking met 1980 nagenoeg gelijk. Daarnaast waren Meerkoet en Waterhoen goed vertegenwoordigd. Vooral de eerste soort lijkt zich steeds beter thuis te voelen in de stad. Opvallend is het kleine aantal Wilde Eenden. Het heert er alle schijn van dat deze pas bij vorst de stad intrekken. Het aantal exoten (8) is aanzienlijk ten opzichte van 1980 (4).

Tabel 1. Aantallen watervogels per deelgebied in Arnhem-stad in januari 1993

Watervogeltelling januari 1993 Arnhem-stad														
SOORT	Deelgebied												Tot. Roos	
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	1993	1980
Dodaars	1												1	0
Fuut											13	1	14	0
Aalscholver											7	1	8	0
Blauwe Reiger	7					3	1				5	1	19	0
Knobbelzwaan	2			3							2		7	34
Soepgans	7		6	2	2			4	2				28	6
Indische Gans				1								5	1	0
Canadese Gans	2												2	0
Bergeend	5												5	0
Mandarijneend		1											1	12
Wilde Eend				2		20		13		4	12	9	60	1275
Soepeend	148	38	28	56	20	9	184	56	36	382	40	195	1192	1102
Krooneend		1											1	0
Tafeleend											5	2	7	1
Kuifeend	1										43	4	48	4
Muskuseend	1									11			12	2
Waterhoen	22	4	8	3		35	26	2	1	47	5	35	188	100
Meerkoet	27	1	26	2		23	1	2	7	51	82	138	360	64
IJsvogel						1							1	2
Kokmeeuw	325	8	53	4	10	14	22	30	15	143	165	316	1105	7
Stormmeeuw	3									12	25	13	53	7
Tot. exc. meeuwen	223	45	68	69	22	91	212	77	46	502	208	393	1956	2600
Totaal	551	53	121	73	32	105	234	107	61	657	388	722	3114	?

Slechts tweemaal werd een IJsvogel gezien, namelijk in Park Presikhaaf en in Elderveld (Steenen Kamer). De trekans van deze soort is laag maar daarnaast zal de vorstperiode begin januari zeker 'n tol geeist hebben. De Grote Gele Kwikstaart is geen enkele keer gezien. De indruk bestaat dat tijdens de vorstinval, begin januari, de meeste exemplaren zuidwaarts zijn getrokken. Voor de laatste twee soorten moet het waarnemingenarchief extra informatie verschaffen. Maandelijks worden er binnen de WVG tellingen van pleisterende vogels gehouden langs Rijn en IJssel. Ook in januari 1993 was dat weer het geval. Interessant is nu om te zien hoe de aantallen van de trajecten binnen het WVG-gebied zich verhouden met de aantallen in de stad. In figuur 2 is van een elftal soorten aangegeven welk deel van het totaal in de stad vertoefde en welk deel langs de rivieren. De verhouding stad/rivieren voor water, belangrijk voor de meeste soorten, is 7/93. Nu blijkt uit figuur 2 dat een groter aandeel van Blauwe Reiger, Soepeend, Waterhoen en Kokmeeuw in de stad verblijft. Van de Soepeend langs de rivieren is een schatting gemaakt omdat deze niet of nauwelijks wordt genoteerd. De kans om Waterhoentjes te missen zal vermoedelijk langs de rivieren wat groter zijn. Het aandeel in de stad zal zeer waarschijnlijk stijgen ten opzichte van de rivieren bij vorst; dit wordt bevestigd in andere publikaties (Van Dijk 1992, Roos 1980). Hieruit blijkt dat de stadse wateren voor veel watervogels van belang zijn tijdens de winter.

Figuur 2. Verhouding aantal stad/aantal rivieren voor enkele soorten 'watervogels'

Maandelijks gebiedstellingen

Bijna maandelijks zijn tellingen verricht in een viertal gebieden. Deze gebieden waren: Middachten, Beekhuizen, Park Presikhaaf en Meinerswijk. Hieronder worden kort de resultaten besproken per gebied.

Middachten

Wilde Eend en Soepeend waren de meest algemene soorten met respectievelijke maxima van 28 en 12. De aantallen van het Waterhoen (4 ex) waren beduidend lager ten opzichte van de winter ervoor (9 ex). De IJsvogel werd éénmaal waargenomen namelijk op 20 februari.

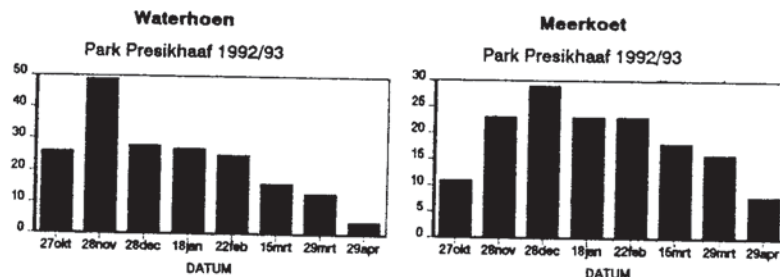
Beekhuizen

De Soepeend was met maximaal 94 ex de algemeenste wintergast. Pas in de tweede helft van de winter zijn er Wilde Eenden aanwezig. Het hoogste aantal van de Wilde Eend was 28 in februari. In het begin van het broedseizoen op 10 maart was een IJsvogel aanwezig. Waterhoen en Meerkoet zijn hier niet aangetroffen.

Park Presikhaaf

Ook in Park Presikhaaf was de Soepeend qua aantal de andere soorten de baas. Gemiddeld waren er zo'n 30 ex aanwezig, met een maximum van 41 ex. De Waterhoen is ook een algemene verschijning (figuur 3). Maximaal werden er maar liefst 49 ex geteld. Deze opvallende piek heeft ongetwijfeld als oorzaak de maalwerkzaamheden met een maaiboot door het waterschap, die toen plaatsvonden in

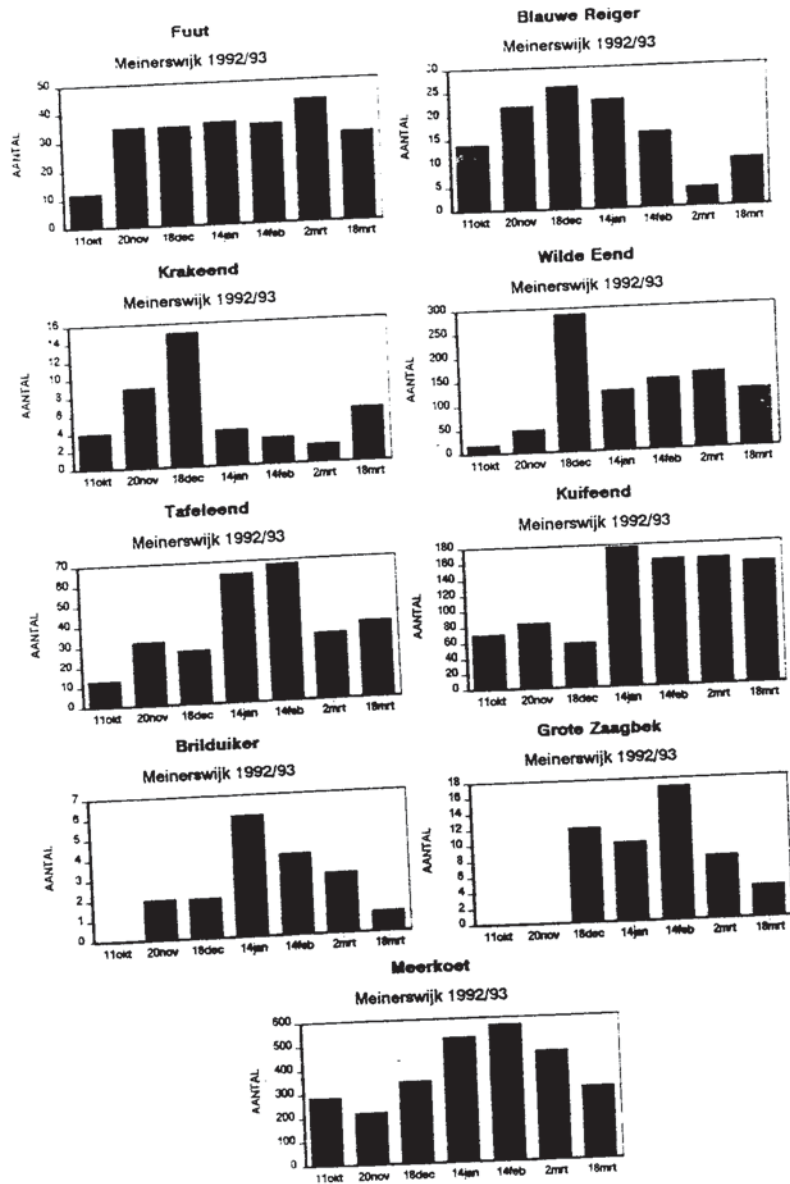
sloten in de wijk Presikhaaf. Na deze verstoring zochten veel Waterhoentjes blijkbaar hun oude stekkie weer op. Dat de Waterhoen een lastige soort is om te tellen blijkt uit het volgende. Op 18 januari (figuur 3) telde ik 27 ex. Een dag later, toen ik even vlug alleen de waterhoentjes telde, waren het er 35. Ondertelling de dag ervoor en/of verstoring elders? Als het voorjaar nadert dalen de aantallen door wegtrek en sterfte. Ook van de Meerkoet (figuur 3) zijn redelijke aantallen aanwezig gedurende de winter. Het hoogste aantal (29 ex) was aanwezig rond de jaarwisseling. Door de vorstperiode was er waarschijnlijk aanvulling van elders uit de wijk. In de overige midwintermaanden was de populatie constant. De aantallen van de Wilde Eend fluctueren tussen 1 en 44 ex. De presentie is het hoogst in de maanden oktober tot februari. Naast de hiervoor behandelde soorten werden in Park Presikhaaf de volgende soorten gezien: Blauwe Reiger, Tafelend, Kuifeend, Mandarijneend, Kokmeeuw en IJsvogel.

Figuur 3. Aantallen van enkele watervogelsoorten in Park Presikhaaf op verschillende data in 1992/3

Meinerswijk

In het uiterwaardenpark 'midden' in de stad zijn ook maandelijks watervogeltellingen verricht. De resultaten worden vergeleken met tellingen in Meinerswijk in 1975/78 (Pilzecker & Roos 1979) en tellingen in het Oostelijk Rivierengebied (Vogel 1991). De drukste maand in Meinerswijk was januari. Exclusief de meeuwen verbleven er zo'n 1500 vogels. Smeient, Wilde Eend, Kuifeend en Meerkoet zijn voor een groot deel verantwoordelijk voor dit aantal. Er werden 37 waterminnende soorten gezien in de winter van 1992/93. Vanaf november is er een constante populatie van de Puut (figuur 4) aanwezig van rond de 35 ex. De voorjaartrek vindt blijkbaar in maart plaats de aantallen zijn dan wat hoger. Half maart zijn alweer een groot deel van de territoria bezet. In de zeventiger jaren waren er in de winter gemiddeld 5-10 ex aanwezig. Midden in de winter zijn de aantallen van de Blauwe Reiger (figuur 4) het hoogst. Vanaf februari nemen de aantallen snel af omdat dan de kolonies (o.a. Sonsbeek) weer worden opgerocht. Het maximale aantal ligt hoger dan in de jaren zeventig toen maximaal 16 ex werden gezien.

Figuur 4. Aantallen van enkele watervogelsoorten in Meinerswijk op verschillende data in 1992/3

Als er geen vorst is kunnen in het oostelijk rivierengebied in de winterveel Krakeenden (figuur 4) gezien worden uit Oost-Europa (Vogel 1991). Tijdens de jaarwisseling was er een korte vorstperiode waardoor de meesten toen het veld ruimden. In maart vindt de voorjaarsstrek plaats. De Krakeend is tegenwoordig een veel regelmatigere gast dan vijftien jaar geleden. De wilde Eend (figuur 4) bereikt pas begin maart zijn maximum. Half maart komt het aantal alweer goed overeen met het aantal broedparen het jaar ervoor. De opvallende piek in december is waarschijnlijk een gevolg van het kersteffect (Vogel 1991). In die periode nemen veel wilde Eenden de wijk naar oorden waar een geringere jachtdruk heerst. De aantallen komen redelijk overeen met de jaren zeventig. De Tafeleend (figuur 4) bereikt zijn maximum in februari wat overeen komt met de bevindingen in het oostelijk rivierengebied. De gevonden maximale aantallen zijn aanzienlijk lager dan gemiddeld in de zeventiger jaren. Toen werden in vier achtereenvolgende winters maxima gevonden van 913, 573, 117 en 64 ex. De Kuifeend (figuur 4) is vanaf de jaarwisseling constant aanwezig met zo'n 160 ex. Gemiddeld liggen de aantallen lager dan in de jaren zeventig. De Brilduiker en Grote Zaagbek zijn tegenwoordig aanzienlijk regelmatigere en algemener aanwezige dan in de jaren zeventig. Het maximum wordt voor de eerste bereikt in januari en voor de tweede in februari. De Meerkoet (figuur 4) bereikt net als elders in het oostelijk rivierengebied in februari zijn top. De maxima van de afgelopen winter liggen net iets onder die van de zeventiger jaren.

Tot slot

Van een aantal soorten kunnen aanzienlijke aantallen voorkomen in de stad. Bij vorst treedt er bij diverse soorten een verplaatsing op van het buitengebied naar de stad (Van Dijk 1992). Daarom lijkt het zinvol om bijvoorbeeld één maal per winter integraal de steden en dorpen te tellen op watervogels. De resultaten kunnen goed worden vergeleken met de gegevens van de rivierentelling in dezelfde periode. Door deelgebieden regelmatig in de winter te tellen kan men ook wat te weten komen over het verloop van de aantallen in de winter. Soepeenden en alle andere exoten moeten in de toekomst consequent worden geteld. Vooral bij de rivierentellingen, maar ook bij de broedvogeltellingen, vallen deze soorten nog te vaak tussen wal en schip.

Woord van dank

Zonder het veldwerk van een aantal enthousiaste leden was dit overzicht niet gelukt. Deze mensen zijn: Pokko Erhart, Marcel Bonder en Norbert Kwint. Hans Quaden en Leo van den Bergh worden bedankt voor het aanleveren van gegevens van de rivierentellingen.

Literatuur

Dijk, K. van, 1992. De stad Groningen: een toevluchtsoord voor watervogels bij vorst. Het Vogeljaar 40 (6): 244-248.
Falkplan/Suurland 20e druk. Arnhem. Utrecht/Eindhoven.
Pilzecker J. & Roos P. 1979. Meinerswijk in vogelvlucht. Rapport. ACJN/VWG Arnhem, Arnhem.
Roos P.A., 1980. Arnhem heeft 1102 soepeenden.... In Jaarverslag VWG Arnhem eo: 16-22. VWG Arnhem, Arnhem.
Vogel R, 1991. Pleisterende Vogels in het Oostelijk Rivierengebied. Vogelwerkgroep Arnhem e.o., Dieren.

